

284 (40) Põhi (cc. im. N) C. 25

Luendatud

Karuse St. Margarethe
E. Luth. kiriku pühitsemise päevaks
1933. a.

Saagu su sõna tõeks, et mu filmad võiksid
lahti olla selle koja üle vööd ja päevad, selle
paiga üle kellest sa oled velnud: „Minu ni-
mi peab seal olema.”

Nr

723 (M. m. 27)

S-224 (A7A.2B)

RIIGIRAHVATUKOGU

Ref. 5/1
456

S. Songi trükk, Wõrus.

11. 27. 1936

Karuse kirik.

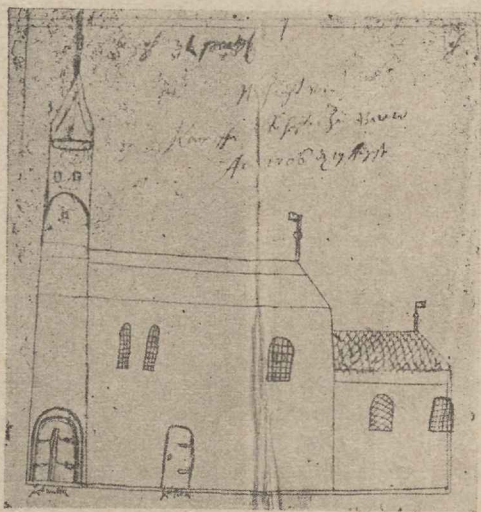
Kiriku fundationi üle vaikivad isegi kõige vanemad meie ajani säilinud dokumendid. Ennemuistsed teadused ja kirjad tema ülesehitamise kohta on kõik ajajooksul kaduma läinud. Niipalju on igatahes selge, et ta meile veel vana katoliku aega meelde tuletab. Juba tema nimi annab sellest tunnistust — ta kannab püha Mareti nime, kes katoliku usu legenda järele keisri Diokletiani ajal elas ja märteri surma osaks sai. Kindel on ka, et kirik juba XIII sajandi keskel olemas oli; seda tõendab juba tema lihtne massivne ehitusviis ja ka asjaolu, et ordumeister Otto v. Lutterberg, kes a. 1270 siia kirikusse maetud sai. Järgmised aastasajad, mis selle meie Juma'la koja kestvuses mööda on veerenud, on siin ja seal mõned huvitavad jäljed järele jätnud. Lihula piiskop on nähtavasti Karuse kiriku all oleva maa andnud, s. t. teiste sõnadega, ta on seda kirikut ka omal ajal fundeerinud. Piiskopi auu ja valitsuse märk — roos — paekivist pea ukse üle välja rajatud, on praegugi veel alles olemas. Ka on katoliku ajast pärit Saastna kabeli varemed, mis kuulus Karuse kiriku alla. Peale selle on sellest esimesest ajajärgust veel mõni katoliku usu preestri nimi alalhoitud ja leidub surnuaial, mis kiriku ümber, mõni õige vana hauakivi — muud aga kahjuks midagi.

A. 1593 ütleb kirikute katsuja Düberch oma protokollis, et kirik olla äärmiselt viletsas seisukorras — ilma katuse-
ta, ei ole uksi ega aknaid olemas, puudub põrand, nii et isegi hauad suuremalt jaolt lahtised — ja et kõik varandus, kirjad ja raamatud on kaduma läinud — seisavad ainult veel võlvid.

A. 1674 seisab vana torni lipu peal lugeda — kui uue torni ehitamise aasta arv.

A. 1705 on torn ka tugevasti eannatada saanud maru all, mis möllas mere ääres ja palju kahju tegi igalpool.

A. 1706 on meie ajani säilinud kõige vanem kiriku pilt. See on lihtne naiivne joonistus kiriku raamatu leheküljel.

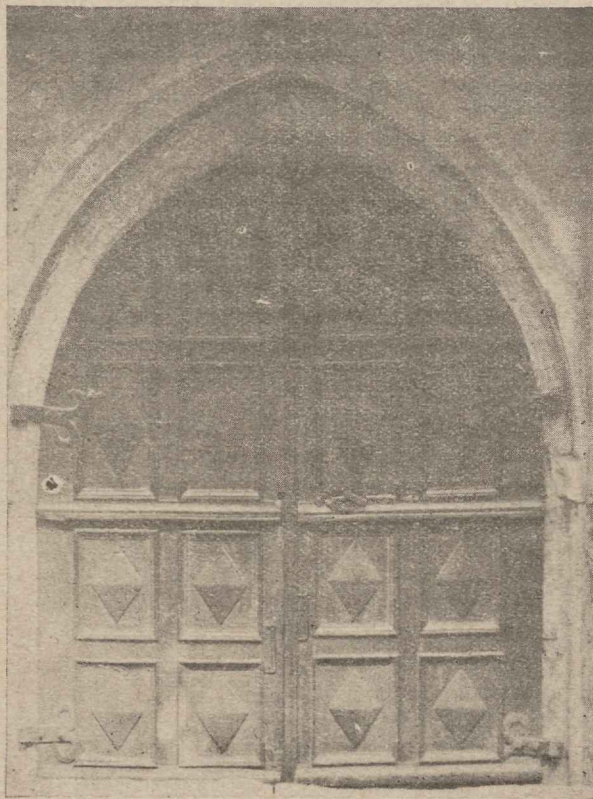

Kui teda võib uskuda — siis on praegune torn juba olemas — ja huvitav igatahes on ka asjaolu, et altari-ruumi tugipostid, mis praegu seisavad — tollel ajal puudusid.

A. 1717 on kirikul kaks kella olnud, üks suur, teine väike. Väiksem on pärastpoole jutujärele üle viidud surnuaia kabelisse, kus ta veel praegu alles on.

A. 1739 on kirik jällegi õige viletsas seisukorras — lagi on mitmest kohast mädanenud ja pörand väga halb.

A. 1747 sai siis uus põrand pandud. Öeldakse ka, et käärkambrist siin pole üldse iialgi olnud.

Kirik kui niisugune on olnud lihtsa võlvidega, neid praegu enam ei ole, kuid nende otsad on näha veel koori kohal, ja ainult altari ruum on vanal kujul alalhoitud — võlvitud ja seina sees leidub ka nischete (auk)

pühade riistade jaoks. Ülemineva aastasajal sai võlvide asemel, mis arvatavasti sisse langenud, uus lihtne krohvlagi tehtud. Kirik on paekivist ehitus ja sisaldab umbes 300 isteruumi. Müürid on tähelepanemise väärt oma paksuse poolest.

Kiriku sisemus ja kiriku riistad.

Akende kohta peab ütlema, et ka nemad on arvatavasti aja jooksul muudetud. Enne olid mõned neist värvitud klaasidega (on näituseks teada, et Bielke, Matsuhest, on neid kirikule 17. aastasajal kinkinud), kuid nüüd on ainult üks nende seast veel värvitud klaasidega ja nimelt põhjapoolses osas. Selle akna kinkis keegi taluperemees Mihkel Ristal. Kiriku sisemus on praegu lihtne. Tähelepanemise väärt oma iluduse ja lihtsuse poolest on altar ja kantsel. Praegune altar on a. 1787, kuid altarilaua kivi on igatahes keskaegne — seda tõendavad ristid, mis kivi sisse on rajatud. Kantsel omapoolt kannab ukse peal aasta arvu 1697, kuid arvatavasti on ta mõne aasta vanem ja sai ainult sel aastal uuendatud. Ta on tänini muutmata. Ta on barokk stiilis. Külgede peal on puust nikerdatud apostlite ja Önnistegija kujud. Kantsli äärel ja katusel on piiblisalmid ja mõned vapid. Kantsli jalaks on puust välja lõigatud Moosese kuju. Nimetatud olgu siin ka veel kroonlühtrid vasest — 20 haruga igaüks. Neid on olemas 3, kaks suuremat ja üks väikene. Ühe suurema kohta on teade olemas, et teda kinkis a. 1763 perekond v. Pistolkohrs. Teine on maitserikkas välismaa töö ja paistab ka vanem olevat. Lõpuks veel mõ-

ned sõnad ehteasjade ja püha riistade kohta. Enne oli kirik rikas maade ja varanduse poolest. Vagivere ja Kinksi kü'ade maad kuulusid kiriku alla. Aja-
jooksul aga on siin muudatused ette-
tulnud ja sõjaaegade tõttu sai ka siin nii mõni hõbe ehk väärtasi röö-

vitud ja kaduma läinud (võrdle näituseks inventaari nimekirja a. 1685 mälestuslehes 1932 a. kohta). Praegu on armulaua ehteks meil ainult:

- 1) leibade toos hõbedast — väga maitserikas vanaaegne töö a. 1604,
- 2) leibade taldrek hõbedast,
- 3) vanaaegne hõbe karikas. Ta jalapeal on Önnistegija nimi „Ihesus“,
- 4) kaks kannu hõbesegust, millest uuema on kinkinud parun O. Maydell a. 1903.
- 5) kaks tina kannu.

6) puust varanduse kast a. 1695,

7) vask ristimise kaus a. 1701 mida kinkis „Jumala auks ja kiriku ilustamiseks Lukretid ja Müller.“

Kõik endised kirikuriided puuduvad — nad on kaduma läinud — suuremalt osalt maailmasõja ajal. Mis on, see on alles hiljuti muretsetud. Tähelepanemise väärt on ainult punane altariiriie, mis inventaari kirjas a. 1717 juba nimetatud ja mis peenikene väljamaa töö. Teda kinkis arvatavasti Grahv Clanduis Tott, kes üldse väga kiriku eest muretses.

Peeaaegu 700 a. seisab nüüd see meie kirik, häid ja kurje päevi on ta ja ka kogudus vaheajal rohkesti näinud. Aga siiski võime ütelda: Jumala arm ei ole aja jooksul meid ega ka meie kirikut mitte maha jätnud, vaid alati kui häda käes oli, on tema äratanud armastust ehitada seda mis lagunemas. Esivanemate armastust mälestame meie ka täna. Jumalale aga peab tänu ütleva, et ka viimaste aastate jooksul on palju armastuse tööd korda läinud kiriku elus. Igaüks ju teab seda: mõne aasta eest sai uus katus tornile tehtud, ja kiriku katus lõunapoolses osas. Väiksemate parandamise töödega ühes on praegu 3000 kr. seks armastuse andeid kokku tulnud aja raskuse peale vaatamata. Ja praegu on jällegi suur töö Jumala abiga lõpetud. Remont on juhatuse otsuse põhjal ettevõetud — ja õnnelikult läbi viidud. Kuigi aeg raske ja majanduslik kriis kodumaid rõhub. Selge on: siin on armastusega tegemist ja Issandale tänu ja au et tema oma heldusega meiega on olnud ja seda ettevõtet õnnistanud ja palugem kõik südamest, et see armastus tema ja ta püha koja vastu meie juures külmaks ei läheks ega ära ei närtsiks, vaid et ta kasvaks ja vilja kannaks, vilja mis õnnistust ja kasu toob meile ja meie lastele. Seks andku Jumal oma armu, oma abi.

.....

Jumalateenistuse laulud.

I.

Wiisil: Sull', Sull', Jehoowa, tahan lauldo. P 152.

1 Üht ainust nime mina tean,
Mis Jumal annud meile õndsuseks.
Üht nime ifka armsaks pean,
Ja wägi muudab talwe fewadeks:
Su nimi, Jeesus Kristus, igawest
On mulle kõigekallim kõikidest.

2 Üht nime tahan südamesse
Ma usus kirjutada omale.
See paistab minu muredesse
Kui hele, selge taewapäitene.
Su nimi, Jeesus Kristus, igawest
On mulle kõigekallim kõikidest.

3 Üks nimi annab edu tööle
Ja kannatustes mulle troosti toob,
Teeb lõpu minu patuööle
Ja armust minu elu uueks loob.
Su nimi, Jeesus Kristus, igawest
On mulle kõigekallim kõikidest.

4 Üht nime tahan meeles kanda
Siin maa pääl kaduwuses rännates
Ja ühel' nimel' au weel anda
Seal igaweses taewa walguses.
Su nimi, Jeesus Kristus, igawest
On mulle kõigekallim kõikidest.

II.

Wiisi: Oh Jeesus Kristus tule sa. 31

1 Küll woolanud on aja woog
Ja temas tuisand maru hoog,
Põlw põlwe järel põrmusse
On sattund mulla sülesse.

2 Su firik aga, milles nüüd
Käib taewa poole tänu hüüd,
On seisnud tuule tormi sees
Kui ime märgiks meie ees.

3 See eest sind, Issand, täname
Ja palawalt weel palume,
Kuis wanemaid meil saatsid sa,
Meid hoiä sama armuga.

4 Ja nimelt kui end kogume
Su koja waike warjule
Siin oma süü ja hädaga,
Siis, Jeesus, sa meid rõõmusta.

III.

Wiisil: „Arm kes sa mind oled loonud“ 175.

Sinu sõna juhiks olgu
Meile elu teede peal,
Tema kindlaks kaljuks jäägu,
Mis peal seisab meie meel.
Kõit siis saagu walgustud
Ja su tööle kutsutud.

IV.

Wiisil: Wõitle hästi, kui sind Jumal. 66.

1 Elusõna igawene,
Mati meid saada sa,
Et wõiks iga inimene
Pimedusest peaseda.

2 Tee, et usutaimetene
Hingedes wõiks kosuda.
Elusõna igawene,
Mati meid saada Sa.

V.

Wiisil: „Kõit kallis hinge õnnistus“ 201.

1 Sull olgu kiitus, tänu, au,
Truu Jumal, kõrges taewas,
Et alati su armu nõu
Mind saatnud elu waewas.
Ma südamesse kirjutan:
Suurt armu, Isfand, sinult sain,
Siit saadik ja mind aitsid.

2 Weel edaspidi anna sa,
Truu Raitsja, oma abi.
Mind igas paigas awita
Su püha waimu läbi,
Mind aita kõige elu sees
Ja siis, kui surm on silma ees,
Mind aita kuis ja aitsid.

Agä headus ja heldus peawad mind tagaajama
kõige minu eluaeg. Ja ma jään Jehoowa kotta
kauaks ajaks

Aamen.

A 20972:10